

АНТОАН ДЪО СЕНТ-ЕКЗЮПЕРИ

РОМАНИ

София, 2016

ИЗБОРЪТ Е НАПРАВЕН ПО ИЗДАНИЯТА:

**ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY. COURRIER SUD
VOL DE NUIT
TERRE DES HOMMES
PILOTE DE GUERRE**

На корицата: портрет на Антоан дьо Сент-Екзюпери,
художник Петър Станимиров

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Константин Константинов, превод, 2016

© Петър Станимиров, художник, 2016

© Издателство „Изток-Запад“, 2016

ISBN 978-619-152-848-6

АНТОАН
ДЬО СЕНТ-ЕКЗЮПЕРИ

РОМАНИ

Превод от френски
Константин Константинов



КОЛЕКЦИЯ „ВЪРХОВЕ“

1. ДЖЕЙМС ДЖОЙС ♦ Одисей
2. ХАНС ЯКОБ ГРИМЕЛСХАУЗЕН ♦ Приключенията на Симплицисимус
3. ДАНИЪЛ ДЕФО ♦ Робинзон Крузо
4. АРТЪР КОНАН ДОЙЛ ♦ Три романа с Шерлок Холмс
5. ДЖОНАТАН СУИФТ ♦ Пътешествията на Гъливер
6. ЧАРАС ДИКЕНС ♦ Големите надежди
7. ХЪРМАН МЕЛВИЛ ♦ Моби Дик
8. РОБЪРТ ЛУИС СТИВЪНСЪН ♦ Избрано
9. АЛФОНС ДОДЕ ♦ Дребосъчето
10. СТЕНДАЛ ♦ Червено и черно
11. АЛЕКСАНДЪР ДЮМА ♦ Граф Монте Кристо, т. 1 и 2
12. МАРК ТВЕН ♦ Принцът и просякът.
Приключенията на Хъкълбери Фин
13. ЕДГАР АЛАН ПО ♦ Историята на Артър Гордън Пим
14. ЧАРАС ДИКЕНС ♦ Коледна песен
15. ДЖОВАНИ БОКАЧО ♦ Декамерон
16. ФРАНЦ КАФКА ♦ Процесът
Присъдата. Новели и разкази
17. МИГЕЛ ДЕ СЕРВАНТЕС ♦ Знаменитият идалго дон Кихот
де Ла Манча, т. 1 и 2
18. РОБЕРТ ЩИЛМАРК ♦ Наследникът от Калкута
19. НИКОЛАЙ ГОГОЛ ♦ Мъртви души
Петербургски повести
Из „Миргород“
20. ТОМАС ХАРДИ ♦ Усесекски истории и други разкази
21. ГУСТАВ МАЙРИНК ♦ Голем. Белият доминиканец
22. ХАРИЕТ БИЧЪР СТОУ ♦ Чичо Томовата колиба
23. ЖУЛ ВЕРН ♦ Капитан Немо
24. ДЪНСЕЙНИ, ♦ Бащите на ужаса
ЛЪВКРАФТ, ХОДЖСЪН
25. АНДРЕЙ ПЛАТОНОВ ♦ Избрано. Том 1
26. РОБЪРТ ХАУЪРД ♦ Конан. Том 1 и 2
27. АНТОАН ДЪО СЕНТ-ЕКЗЮПЕРИ ♦ Романи

Съдържание

ЮЖНА ПОЩА.....	7
ПЪРВА ЧАСТ.....	9
ВТОРА ЧАСТ.....	21
ТРЕТА ЧАСТ.....	55
НОЩЕН ПОЛЕТ.....	81
ЗЕМЯ НА ХОРАТА.....	135
I. ВЪЗДУШНАТА ЛИНИЯ.....	138
II. ДРУГАРИТЕ.....	149
III. САМОЛЕТЪТ.....	159
IV. САМОЛЕТЪТ И ПЛАНЕТАТА.....	162
V. ОАЗИС.....	169
VI. В ПУСТИНЯТА.....	174
VII. В СЪРЦЕТО НА ПУСТИНЯТА.....	195
VIII. ХОРАТА.....	223
БОЕН ПИЛОТ.....	239

Южна поща



BER
SAN
2016

Първа част

I

По радиото. 6:10. От Тулуза за летищата: Пощенският Франция – Южна Америка отлита от Тулуза 5:45. Точка.

Чисто като вода небе къпеше звездите и ги разкриваше. Сетне настъпи нощта. Сахара се раздипляше – дюна след дюна – под луната. Над главите ни бе тая светлина като от лампа, която не открива предметите, но ги образува и подхранва с нежна материя всяко нещо. Под приглушените ни стъпки бе разкошният пълтен пясък. И ние вървахме гологлави, освободени от тежестта на слънцето. Нощта – тоя дом...

Но как може да вярваме в нашия покой? Тропическите ветрове се плъзгаха безспир към юг. Те избърсваха брега с шум като от коприна. Не бяха европейските ветрове, които се въртят, отстъпват; те се бяха настанили върху нас като върху бърз влак в движение. Понякога нощем ни досягаха толкова пълтни, че човек се облягаше на тях, обърнат на север, с чувството, че ще бъде отнесен и че ще мине срещу тях към някаква неясна цел. Какво бързане, каква тревога!

Слънцето се завърташе, докарваше деня. Маврите не бяха много враждебни. Някои, които се осмеляваха да стигнат до испанското укрепление, размахваха ръце и държаха пушките си като играчки. Това бе Сахара, гледана от кулисите: непокорените племена загубваха загадъчността си и показваха няколко фигуранти.

Ние живеехме близо едни до други, с лице срещу нашия собствен, най-ограничен образ. Затова не можехме да се чувстваме изолирани в пустинята: би тряб-

вало да се върнем у дома си, за да си представим нашето отдалечение и да го видим в неговата перспектива.

Ние не отивахме по-далеч от петстотин метра, където почваше размирната област – пленници на маврите и на себе си. Най-близките ни съседи – от Сиснерос и от Порт-Етиен – бяха далеч седемстотин и хиляда километра, също тъй пленени от Сахара като в черупка. Те се движеха около същото укрепление. Ние ги знаехме по презимената им, по чудноватите им увлечения, но между тях и нас бе същото пълтно мълчание, както между обитаемите планети. През оная сутрин почувствахме, че светът почваше да се вълнува. Радистът най-сетне ни връчи една телеграма: две дървени кули с металически мачти, забити в пясъка, ни свързваха веднъж в седмицата с тоя свят:

*Пощенският Франция – Америка отлетя от Тулуза 5:45. Точка.
Прелетял Аликанте 11:10.*

Говореше Тулуза, Тулуза – началото на линията. Далечен бог.

За десет минути новината стигна до нас през Барселона, през Казабланка, през Агадир и сетне отиде към Дакар. По петте хиляди километра на линията летищата бяха в тревога. При предаването в шест часа вечерта пак ни съобщаваха.

*Пощенският ще кацне Агадир 21:00. Тръгва за Кабо Жюби
21:30. Ще се приземи с осветителна бомба. Точка. Кабо Жюби ще
пригответи обикновени светлини. Точка. Заповед да се поддържа
връзка с Агадир. Подпис: Тулуза.*

От обсерваторията на Кабо Жюби, усамотени сред Сахара, ние следяхме една далечна комета. Към шест часа вечерта Юг се развълнува:

*От Дакар за Порт-Етиен, Сиснерос, Жюби: съобщете веднага
сведения за пощенския.*

*От Жюби за Сиснерос, Порт-Етиен, Дакар: няма сведения след
прелитането 11:10. Аликанте.*

Един мотор бучеше някъде. От Тулуза до Сенегал се опитваха да го чуят.

II

Тулуза. 5:30

Колата на летището спира точно пред входа на хангара, зинал сред дъждовната нощ. Крушки от петстотин вата осветяват ясно твърди, голи предмети, като предмети в някой щанд. Под тоя купол всяка изречена дума звънти, остава във въздуха, обременява тишината.

Лъскави ламарини, мотор без почерняла смазка, самолетът изглежда нов – тънка часовникарска работа, досягана от механици с пръсти на изобретатели. Завършили творението си, сега те се отдръпват.

– По-живо, господа, по-живо...

Чувал след чувал пощата потъва в корема на апарата. Бърза проверка с отмятане:

– Буенос Айрес... Натал... Дакар... Каза... Дакар... Тридесет и девет чувала. Точно ли е?

– Точно.

Пилотът се облича. Дебел пуловер, шалче, кожен комбинезон, подплатени с кожа ботуши. Сънното му тяло тежи. Викат му: „Хайде! По-живо...“ С ръце, обременени от часовника, висотомера, чантата с карти, с изтръпнали от твърдите ръкавици пръсти, той възлиза, тежък и непохватен, до мястото си в самолета. Водолаз – не в своята среда. Но щом веднъж се е настанил, всичко става леко.

Един механик се качва при него:

– Шестстотин и тридесет кила.

– Добре. А пътници?

– Трима.

Той ги приема на съхранение, без да ги е видял. Началникът на пистата се връща при общите работници.

– Кой е завинтил мушамата на мотора?

– Аз.

– Двайсет франка глоба.

Началникът на летището хвърля последен поглед: пълен ред във всичко – движения, отмерени като в балет. Тоя самолет има своето точно място в тоя хангар, както след пет минути – в това небе. Тоя полет е толкова добре изчислен, колкото и пускането на един кораб. Тая бурма, която липсва – това е голяма грешка. Тия крушки от по петстотин вата, тия точни погледи, тая строгост – всичко е, за да може тоя полет от едно летище до друго, чак до Буенос Айрес или до Сантяго де Чили, да бъде резултат на балистиката, а не дело на случая. За да може въпреки

бурите, мъглите, вихрушките, въпреки хилядите примки на пружините на супа-пите, на кюлбютъора, на материала да бъдат настигнати, задминати, победени по скорост – бързи, най-бързи влакове. И да се стигне за рекордно време до Буенос Айрес или до Сантяго де Чили...

„Готово за път.“

Дават на пилота Бернис един лист – планът на сраженията.

Бернис чете:

Перпинян сигнализира ясно небе, никакъв вятър. Барселона: буря.

Аликанте...

Тулуза. 5:45

Мощните колела премазват подпорите. Шибана от вятъра на перката, тревата до двадесет метра назад сякаш тече. С едно мръдване на ръката Бернис развихря или съдържа бурята.

Сега шумът се засилва на повтарящи се пристъпи, докато се превръща в плътна, почти солидна атмосфера, в която тялото е затворено. Когато пилотът почувства, че се преизпълва с нещо, неутолено досега, той помисля: „Така е добре.“ Сетне поглежда черната покривка на мотора, опряна в небето, срещу светлината, като гаубица. Зад перката трепти предутринна гледка.

След като подкарва самолета бавно по земята срещу вятъра, дърпа към себе си ръчката на газта. Самолетът, грабнат от перката, се втурва. Първите скокове в пъргавия въздух се смекчават и най-сетне земята сякаш се обтяга и лъсва под колелата като ремък. След като е усетил въздуха: изпърво – неосезаем, сетне – течаш, а сега – солиден, пилотът се подпира в него и възлиза.

Дървесата, ограждащи пистата, откриват кръгозора и се скриват. На двеста метра височина, като се наведе, човек може още да види една детска играчка – кошара, дървета в прави редици, с боядисани къщи, а горите като пухкави кожи: населена земя...

Бернис иска да наведе така гърба си и да постави лакътя си, както е необходимо, за да се чувства спокоен. Зад него ниските облаци на Тулуза образуват някаква тъмна станционна зала. Сега той по-слабо се противи на самолета, който иска да се издига, и оставя да се развие силата му, която неговата ръка съдържа. С мръдване на китката си той освобождава всеки пристъп, който го повдига и който се разлива в него като вълна.

След пет часа – Аликанте, довечера – Африка. Бернис мечтае. Той е спокоен: „Подредих всичко.“ Вчера беше заминал от Париж с вечерния бърз влак; каква странна ваканция. Той е запазил смътния спомен за някаква мрачна и шумна бъркотия. Ще страда по-късно, но в тоя миг оставя всичко зад себе си, сякаш всичко продължава извън него. В тоя миг му се струва, че се ражда заедно със зората, която възлиза, и че помага – ранобудникът – да се построи тоя ден. Той мисли: „Аз съм само работник, аз установявам пощенската връзка с Африка.“ А за работника, който всеки ден почва да изгражда света, светът започва в тоя ден.

„Подредих всичко...“ Последна вечер в апартамента. Сгънати вестници около купове книги. Изгорени писма, подредени писма, калъфи за мебелите. Всяко нещо обградено, измъкнато от живота му, сложено в пространството. И тая шумна бъркотия в сърцето, която нямаше вече смисъл.

Той се бе приготвил за следната сутрин като за пътешествие. Бе се нагласил за следния ден като за някаква Америка. Толкова още недовършени неща го свързваха със самия него. И изведнъж се бе почувствал свободен. Бернис почти се плаши, като вижда, че е съвсем свободен, свободен и за смърт.

Под него Каркасон, помощното летище, се отдалечава.

Какъв добре подреден свят и тук – на 3000 метра. Подреден като играчка в кутия. Къщи, канали, пътища – играчки за хората. Свят разпределен, постлан с плочки, където всяка нива допира до плет, кошарата – до стена. Каркасон, където всяка продавачка на галантерия продължава живота на своята прабаба. Смирено оградено щастие. Хубаво подредени във витрината им играчки на хора.

Свят във витрина, премного изложен, премного на показ, наредени в свитата карта градове, които бавната земя носи към него със сигурността на прилив и отлив.

Той мисли, че е сам. Слънцето лъщи върху циферблата на висотомера. Лъчезарно и ледено слънце. Едно натискане на крачното кормило и цялата гледка се отдалечава. Тая светлина е минерална, тая почва изглежда минерална: онова, което създава мекота, благо ухание, крехкостта на живите неща, е унищожено.

И все пак, под кожения комбинезон: една топла и крехка пълт – Бернис. Под твърдите ръкавици – чудодейни ръце, които умееха, Женевиев, да гаят с опако-то на пръстите твоето лице...

Ето. Испания.

III

Днес, Жак Бернис, ти ще прекосиш Испания със спокойствието на собственик. Една след друга ще се наредят познати гледки. Срещу бурите ти леко ще си проправиш път с лакти. Барселона, Валенция, Гибралтар ще ти бъдат донесени и отнесени. Това е добре. Ти ще разгънеш навитата си карта и завършената работа ще се струпа зад тебе. Но аз си спомням за твоите първи стъпки, за моите последни съвети през вечерта преди твоя първи полет с пощата. Призори ти щеше да вземеш в ръцете си размислите на цял един народ. В своите слаби ръце. Да ги пренесеш: през хиляда примки като някое съкровище под наметката. Бяха ти казали: скъпоценна поща, поща, по-скъпоценна от живота. И толкова крехка. И която една грешка превръща в пламъци и разпръсва по вятъра. Спомням си това бойно бдение.

– Е, тогава?

– Тогава ще се опиташ да стигнеш до плажа на Пенискола. Пази се от лодките на рибарите.

– Сетне?

– Сетне до Валенция винаги ще намериш помощни летища: аз ги подчертавам с червен молив. В краен случай приземявай се в коритата на сухите реки.

Бернис се връщаше в колежа, под зеления абажур на тая лампа, пред тия разгънати карти. Но днешният му учител изваждаше от всяка точка на земята по една жива тайна за него. Непознатите страни не показваха вече мъртви цифри, а истински поля с цветята им, където тъкмо там трябва да се предпазваш от онова дърво, и истински плажове с техния пясък, където привечер трябва да се избягват риболовците.

Ти вече знаеше, Жак Бернис, че от Гренада или от Алмерия ние никога не ще опознаем нито Алхамбра, нито джамиите, а един поток, едно портокалово дърво и техните най-скромни изповеди.

– Та слушай: ако тук времето е хубаво, караш направо. Но ако е лошо, ако лежиш ниско, натискаш вляво и поемаш по тая долина.

– Поемам по тая долина.

– По-късно стигаш до морето през тая клисура.

– Стигам до морето през тая клисура.

– И не се доверявай на мотора си: там брегът е отвесен и има скали.

– А ако засече?

– Ти ще се справиш.

И Бернис се усмихваше: младите пилоти са романтични. Мине край тях някоя скала като хвърлена с прашка и ги убива. Едно дете тича, но нечия ръка натиска челото му, спира го и го събаря... – Не, драги, не! Човек се оправя.

И Бернис беше горд от това обучение: в детинството си той не бе извлякъл от „Енеидата“ една-единствена тайна, която да го пази от смъртта. Пръстът на учителя по картата на Испания не бе пръст на откривателя на извори и не разкриваше нито съкровище, нито примка, и не досягаше овчарката в оная ливада.

Каква нежност разпръсваше днес тая лампа, от която се разливаше светлина от петрол. Същият петрол, който успокоява морето. Навън духаше вятър. Тази стая бе наистина островче в света като странноприемница за моряци.

– Чашка порто?

– Разбира се...

Стая на пилот, несигурна странноприемница, ние често трябва да те построяваме отново. Дружеството ни съобщаваше в навечерието: „Пилотът Х е определен за Сенегал... или за Америка...“ Още същата нощ трябваше да се освободиш от връзките си, да заковеш сандъците си, да съблечеш стаята от самия себе си, от снимките си, от книгите си и да я оставиш зад себе си такава, че дори ако би живял в нея призрак, би имало повече следи, отколкото след тебе. Трябваше понякога, още през същата нощ, да разделиш две сплетени ръце, да изчерпиш силите на някое девойче, не да го убеждаваш – те всички упорстват, – но да го изтощиш и към три часа през нощта да го положиш тихичко в прегръдката на съня, покорно, но не на заминаването, а на скръбта си, и да си кажеш: ето че тя се съгласява, тя плаче.

Какво опозна ти по-късно, когато кръстосваше света, Жак Бернис? Самолета ли? Човек напредва бавно, когато дълбае своята дупка в твърд кристал. Градовете постепенно се заменят един с друг и ти трябва да се приземиш някъде, за да се установиш там. Сега ти знаеш, че тия богатства само се предлагат и веднага изчезват, измити от часовете като от морето. Но когато се върна от първите си пътувания, какъв човек мислеше, че си станал ти, и отде това желание да го поставиш лице срещу лице с призрака на едно хлапе? Още в първия си отпуск ти ме потегли към колежа; от Сахара, Бернис, където очаквам твоето прелетяване, аз си спомням с тъга за това посещение на нашето детинство.

Бяла вила сред боровете, един прозорец светваше, след това друг. Ти ми казваше:

„Ето стаята за занимания, където пишехме първите си поеми...“

Ние идехме много отдалеч. Нашите тежки наметки ни отделяха от света, а нашите души на пътници бодърстваха в дълбините ни. Със стиснати челюсти, с ръце в ръкавици, ние влизахме добре закрияни в непознатите градове. Над нас течеха множества, без да ни блъскат. За градовете, с които бяхме близки, ние си пазахме панталона от бяла фланела и ризата за тенис. За Казабланка, за Дакар. В Танжер вървахме гологлави: не беше потребна ризница в това заспало градче.

Ние се връщахме яки, осланяйки се на мъжки мускули. Ние се бяхме борили, бяхме страдали, бяхме прекосявали земи без граници, бяхме любили жени, бяхме играли, понякога на късмет, със смъртта, за да можем просто да отхвърлим оня страх, който властваше над нашето детинство от наказанията в колежа, та да присъстваме неуязвими в събота вечер, когато четат бележките.

Най-напред в преддверието се чу шепот, сетне започнаха да се викат, сетне – едно бързване на старци. Те идеха, озарени от златистата светлина на лампите, с бузи като пергамент, но с толкова светли очи. Развеселени, очарователни. И ние тутакси разбрахме, че те ни смятаха вече от друго тесто: предишните ученици имат обичая да се връщат с твърди стъпки и така си отплащат за миналите дни.

Защото те не се учудваха на моето здраво ръкостискане, нито на прямия поглед на Жак Бернис, защото те се отнасяха към нас без преход, като към мъже, защото изтичаха да донесат бутилка старо самоско вино, за което никога нищо не бяха ни споменавали.

Настанихме се за вечеря. Те се притискаха под абажура, подобно селяни около огъня, и ние разбрахме, че са слаби.

Те бяха слаби, защото ставаха снизходителни, защото нашият някогашен мързел, който би трябвало да ни доведе до порока, до нищетата, беше само един детски недостатък, на който те се усмихваха; защото нашата гордост, която те с такава ярост ни караха да победим, тая вечер я ласкаеха, казваха, че била благородна. Ние чухме дори признания от преподавателя по философия.

Декарт беше може би основал своята система върху едно още недоказано заключение. Паскал... Паскал беше жесток. Самият той завърши живота си, без да разреши, въпреки толкова усилия, стария проблем за човешката свобода. И учителят, който ни пазеше с все сила от детерминизма, от Тен, той, който не виждаше в живота по-жесток враг за децата, които излизат от колежа, от Ницше, сега ни признаваше своята престъпна слабост. Ницше... Самият Ницше го смущаваше. А реалността на материята... Той вече не знаеше, той се тревожеше... Тогава те почнаха да ни разпитват. Ние бяхме излезли от тоя топъл дом и се намерихме във величавата буря на живота. Трябваше да им разкажем каква е истинската атмосфера на земята. Дали наистина мъж, който обича някоя жена, става неин роб като Пир или неин палач като Нерон. Дали наистина Африка, с нейната самотия и със синьото ѝ небе, отговаря на онова, което ни учеше учителят по география. (И камилските птици затварят ли си очите, за да се защитят?) Жак Бернис се понавеждаше, защото той притежаваше големи тайни, но учителите ги откраднаха от него.

Те искаха да узнаят от него опиянението от дейността, бученето на мотора му и че вече, за да бъдем щастливи, не ни бе достатъчно да кастрим като тях розовите

храсти привечер. Сега дойде неговият ред да обяснява Лукреций или Еклисиаст и да съветва: Бернис ги просвещаваше – още не бе късно за тях – за храната и водата, които трябва да носиш, за да не умреш при повреда на самолета в пустинята. Бернис набързо им подхвърляше последните съвети: тайните, които спасяват пилота от маврите, внезапните рефлексии, които спасяват пилота от огъня. И ето те клатеха глави, още разтревожени, но все пак вече успокоени и горди, че са пуснали в света тия нови сили. Героите, които те винаги славословеха, най-сетне можеха да ги досегнат с пръсти, след като най-сетне ги бяха видели, дори и да умрат. Те споменаха за Юли Цезар като дете.

Но от страх да не ги натъжим ние им разказахме за разочарованията и горчивината на почивката след някоя болезнена дейност. И тъй като най-старият мечтаеше, от което ни дожаля, казахме, че единствената истина е може би спокойствието на книгите. Но учителите знаеха вече това. Техният опит бе жесток, защото те преподаваха на хората история.

„Защо се върнахте в страната?“

Бернис не им отговори, но старите учители познаваха човешките души и като си смигнаха, мислеха за любовта...

IV

Отгоре земята изглежда гола и мъртва; слезе ли самолетът – тя се облича. Горите отново я покриват, долините и хълмовете чертаят талази по нея: тя диша. Планината – гръд на легнал великан, – над която самолетът прелита, се издува почти до него.

Сега вече близък, като поток под някой мост, вървежът на нещата се ускорява. Това е разгром на тоя единен свят. Дървета, къщи, села се отделят от гладкия хоризонт и отминават зад самолета като отвлечени.

Местността около Аликанте възлиза, люлее се, установява се, колелата я досягат, приближават я до себе си като преса и я изтъняват...

Бернис слиза от кабината с натезали нозе. За миг затваря очи; главата му е изпълнена с шума на мотора и с живи образи, крайниците му – като че заредени с трептенията на апарата. Сетне влиза в канцеларията, сяда бавно, отмества с лакът мастилницата и няколко книги и придърпва към себе си пътния бележник на 612.

Тулуза–Аликанте: полет 5 ч. и 15 мин.

Той прекъсва, поддава се на умората и бленуването. Долавя някакъв смътен шум. Някаква струна вика някъде. Шофьорът на форда отваря вратата, извинява се, усмихва се. Бернис разглежда сериозно стените, вратата и шофьора в естествена големина. За десет минути той се вмесва в някакъв спор, който не разбира, в жестове, които ту свършват, ту започват. Това видение е недействително. А все пак посаденото пред вратата дърво съществува от трийсет години. От трийсет години посочва гледката.

Мотор: Нищо за отбелязване.

Самолет: Наклонен вдясно.

Той оставя писалката и мисли простичко:

„Спи ми се“ – и блянтът, който стиска слепите му очи, отново го надвива.

Светлина с цвят на кехлибар над един толкова ясен пейзаж. Нивя, добре бракувани, и ливади. Село, настанено вдясно, вяло – мъничко стадо, а обгръщайки го – куполът на синьо небе.

„Къща“ – мисли Бернис. Спомня си, че е почувствал с внезапна очевидност как тая гледка, това небе, тая земя бяха създадени като жилище. Семейно жилище, добре подредено. Всяко нещо съвсем отвесно. Никаква заплаха, никаква цепнатина в това единно видение: той беше вътре в пейзажа.

Така старите дами се чувстват вечни до прозореца на гостната си стая. Моравата е свежа, бавният градинар полива цветята. Те следят с поглед неговия успокояващ гръб. Мирис на подово масло иде от лъскавия паркет и ги пленява. Сладостен е редът в къщата: денят мина, влачейки вятър, слънце и пороеен дъжд, и успя да похаби само няколко рози.

„Време е. Сбогом.“ Бернис отново тръгва.

Бернис навлиза в бурята. Тя връхлита самолета като удари от кирка, която руши: виждали сме ги и други такива, ще минем. Бернис има само първични мисли, мисли, които насочват действието: да излезе из този кръг от планини, където слизащата вихрушка го потапя, където бурният дъжд е тъй гъст, че пригъмнява, да прескочи тая стена, да стигне до морето.

Удар! Нещо строшено? Изведнъж самолетът се накланя вяло. Бернис го задържа с една ръка, после с две ръце, после с цялото си тяло. „По дяволите!“ Самолетът полита отново към земята. Бернис е унищожен. Още един миг и от този преобърнат дом, който едва може да проумее, той ще бъде изхвърлен завинаги. Ливади, гори, села ще хвъркнат спираловидно към него. Дим на привидните образи, спирала от дим, дим! Играчката-кошара, пръсната в четирите края на небето!

„Ах! Аз се уплаших...“ Той натиска с тока си и освобождава един кабел. Лостът бил приклещен. Какво? Саботаж ли? Не. Три пъти не: едно натискане с тока възстановява света. Какво преживяване!

Преживяване ли? От този миг остава само някакъв вкус в устата и горчивина в тялото. Е, ами тая едва зърната пукнатина? Тук всичко бе привидно: пътища, канали, къщи – играчки на хората!...

Премина. Свършено. Тук небето е ясно. Метеорологичните сведения го бяха предсказали. „Небе, една четвърт покрито с перести облаци.“ Метеорологичните сведения ли? Еднакво атмосферно налягане ли? Облачните системи на професор Боржсен ли? Небе като за народно празненство: да. Небе като за 14 юли. Трябваше да се каже: „В Малага е празничен ден!“ Всеки жител притежава десет хиляди метра чисто небе над себе си. Небе, което отива до... перестите облаци. Никой аквариум не е бивал толкова лъчист, толкова обширен. Така е в залива през някоя привечер на надбягване с лодки: синьо небе, синьо море, синя яка и сините очи на капитана. Лъчезарен отпуск.

Свършено. Трийсет хиляди писма минаха.

Дружеството наставляваше: скъпоценна поща, поща, по-скъпоценна от живота. Да. За да могат да живеят трийсет хиляди влюбени... Търпение, влюбени! Когато вечерните светлини блеснат – те ще пристигнат за вас. Зад Бернис са гъстите облаци от вихрушката, наблъскани в една каца. Пред него – земя, облечена в слънце, светлото сукно на ливадите, вълната на горите, набърченото було на морето.

Когато възлезе до Гибралтар, ще мръкне. Тогава един завой вляво към Танжер ще откъсне Бернис от Европа, която ще се отдалечи, плуваща без посока като огромна ледена планина...

Още няколко града, хранени от тъмна пръст, и след това – Африка. Още няколко града, хранени от черно тесто, и след това – Сахара. Тая вечер Бернис ще присъства, когато земята се съблича.

Бернис е уморен. Преди два месеца той отиваше към Париж, за да завоюва Женевиер. Върна се вчера в дружеството, след като бе сложил ред в поражението си. Тия ливади, тия градове, тия светлини, които се изнизват – не те го изоставят, а той тях. Съблича ги от себе си. След един час сигналната лампа на Танжер ще светне; до сигналната лампа на Танжер Жак Бернис ще си спомня.

Втора част

I

Трябва да се върна назад и да разкажа за тия изминали два месеца, иначе какво би останало от тях? Когато събитията, за които ще разкажа, довършат постепенно своето слабо вълнение, своите концентрични кръгове над ония действащи лица, които те просто са заличили, както се заличават водните кръгове в езеро, когато бъдат притъпени острите вълнения, сетне – по-малко острите и след това – сладостните, за които съм благодарен на тия събития, светът отново ще ми се стори сигурен! Нали мога вече, без да ме лъхва жалба за миналото, да се разхождам там, където би трябвало споменът за Женевиер и Бернис да ме измъчва жестоко?

Два месеца по-рано той отиваше към Париж, но след толкова дълго отсъствие не намираш вече мястото си – ти си ненужен в града. Той беше сега само Жак Бернис, облечен в сако, което миришеше на камфор. Движеше се е изтръпнало, несръчно тяло и изваждаше от чантите си, прекалено добре подредени в един ъгъл, всичко, което те сочеха като неустойчиво и временно: стаята не бе още превзета от бельото и от книгите... „Ало... Ти ли си?“ Той опитва доколко са запазени приятелските връзки. Възкликват, поздравяват го:

– Истинско привидение! Браво!

– Е, да! Кога ще те видя?

Тъкмо днес не са свободни. Утре ли? Утре играят голф, но нека дойде и той. Не иска ли? Тогава вдругиден. За вечеря. Точно в осем часа.

Той влиза в един дансинг с тежка стъпка, без да сваля горната си дреха, като някой изследовател между жигола в заведението. Те прекарват своята нощ тук като риби в аквариум, изричат някоя любезност в стихове, танцуват и отиват от-

ново да пият. В тая лека среда, където той единствен е с разсъдъка си, Бернис стои изправен и се чувства тежък като хамалин. Мислите му не излъчват никаква светлина. Той се движи между масите, запътен към едно свободно място. Очите на жените, досегнати от неговите, го отбягват, като че угасват. Младежите се отстраняват гъвкаво, за да му сторят път. Също както нощем при обиколката на дежурния офицер цигарите падат от пръстите на часовете.

Ние намирахме тоя свят всеки път, също както бретонските моряци намират при завръщането си селото си хубаво като илюстрирана картичка, и прекалено върната годеница, едва-едва поостаряла. Така, както гравюра от някоя книга на детинството ни винаги остава същата. Когато виждахме как всичко е на мястото си, тъй добре подредено от съдбата, ние усещахме страх от нещо неясно. Бернис се осведомява за един приятел: „Да, да. Същият. Работите му не вървят много добре. Нали знаеш... животът...“ Всички бяха пленници на самите себе си, ограничени от тая неясна спирачка и не като него, беглеца, детето, което не притежава нищо, вълшебника.

Лицата на приятелите му – леко похабени, поотслабнали от две зими и от две лета. Оная жена в ъгъла на бара той я познаваше. Лицето ѝ – малко поуморено, раздавало толкова усмивки. Барманът – същият. Достраша го да не би той да го познае, сякаш ако го повикаше, гласът щеше да възкреси в него някакъв мъртъв Бернис, един Бернис без криле, Бернис, който не бе избягал.

През време на връщането му един пейзаж полека-лека започваше да се изгражда около него също като затвор. Пясъците на Сахара и скалите на Испания се бяха махнали постепенно като театрални дрехи от истинския пейзаж, който щеше да се появи. Най-сетне, щом мина границата, равнината му поднесе своя Перпинян. Тая равнина, където още се точеха полегати потоци от слънце, удължени и всеки миг все по-намалени, тия златисти одеяния по тревата, всяка минута все по-нежни, по-прозрачни, които не гаснат, а се изпаряват. Тогава се появява зелената тиня, тъмна и нежна под синия въздух. Това спокойно дъно. С намалена скорост, спускане към дъното на това море, където всичко почива, където всичко е очевидно и трайно като стена.

Това отиване с кола от летището до гарата. Тия лица насреща му – заключени, твърди. Тия тежки ръце, върху които бе начертана тяхната участ, сложени върху коленете. Тия селяни, които се връщаха от нивите и които колата почти досягаше. Тая девойка пред портата, която очакваше един мъж между сто хиляди и която се бе отрекла от сто хиляди надежди. Тая майка, приспиваща своето дете, на което вече робуваше, и която не можеше да избяга.

Намиращ се в тайната на нещата, Бернис се връщаше в своята страна по най-близката пътека, с ръце в джобовете, без куфар, пилот от въздушната линия. В най-замрелия свят, където, за да се махне един зид или да се удължи една нива, трябваше дващест години да се води процес.

След две години в Африка с подвижните пейзажи, постоянно сменяващи се като морска повърхност, но които, скривайки се един след друг, оголваха оня стар пейзаж, единствения, вечния, от който той бе излязъл, сега той – тъжен архангел – стъпваше на истинска земя.

„И всичко си е същото...“

Той се боеше, че ще намери нещата различни, а ето че страдаше, виждайки ги същите. Сега не очакваше от срещите и приятелствата нищо друго, освен смътна досада. Отдалеч човек си въобразява разни неща. При заминаване човек с болка в сърцето изоставя зад себе си всички нежни връзки, но също тъй има странно-то чувство, че оставя в земята едно заровено съкровище. Понякога тия бягства свидетелстват за скъперническа любов. През една нощ, населена със звезди в Сахара, когато мислеше за тия далечни нежни връзки, топли и покрити от нощта, от времето, като семена, той усети внезапно, че се е отдалечил малко, за да гледа как те спят.

Облегнат на повредения самолет, пред оная извита линия на пясъка, пред оная огънат хоризонт, той бдеше над тия нежности като овчар...

„И ето какво намирам при връщането си!“

Един ден Бернис ми писа:

... Не ти говоря за връщането си. Аз се чувствам господар на това, което е около мене, когато то ражда вълнения у мене. Но ни едно вълнение не се пробуди. Приличах на закъснял поклонник, който пристига само с една минута закъснение в Ерусалим. Неговото желание, вярата му току-що са умрели: той намира камъни. Тоя град тук: само стена. Искам да си замина обратно. Спомняш ли си първото ни заминаване? Бяхме заедно. Мурция, Гренада – украшения във витрината им и тъй като ние не се приземихме там, бяха погребани в миналото. Сложени там от вековете, които се оттеглят. Моторът произвеждаше плътно бръмчене, което единствено съществува и зад което гледката минава мълчаливо като филм. И студ – защото летяхме високо, – и тия градове, пленени от леда. Спомняш ли си?

Аз запазих бележките, които ти ми подаваше:

„Внимавай, ако това чудновато дрънчене... се увеличи, не тръгвай през пролива.“

След два часа при Гибралтар: „За прекосяването почакай до Тарифа: там е по-добре.“

При Танжер: „Не кацай дълго: теренът е мек.“

Само толкова. С тия думи се завоюва светът. Откри ми се една стратегия, кратките заповеди на която я правеха много силна. Танжер, това незначително градче, бе моето първо завоевание. То беше, знаеш ли, моят първи обир. Да. От началото – отвесно, но много далеч. Сетне, през слизането, онова разцъфване на ливади, на цветя, на къщи. Аз разкривах един потънал град, който оживяваше. И изведнъж – едно чудесно откритие: на петстотин метра от мястото за приземяване един арабин, който ореше, когото аз привличах към себе си, от когото създавах човек от мой мацаб, който бе наистина моя военна плячка или мое творение, или моя игра. Аз бях взел един заложник и Африка ми принадлежеше.

Две минути след това, изправен върху тревата, аз бях млад, сякаш пуснат от някоя звезда, където животът почваше сега. В тая нова атмосфера, в тая почва, в това небе, чувствах се като младо дърво. Аз се протягах след пътуването и чувствах очарователен глад. Правех широки, гъвкави крачки, за да се отморя от пилотирането, и се смеех, че съм покрил сянката си: приземяването.

А пролетта! Спомняш ли си тая пролет след сивия дъжд на Тулуза? Тоя толкова нов въздух, който минаваше между нещата. Всяка жена носеше в себе си някаква тайна: акцент, жест, мълчание. И всички бяха желани. И сетне, нали ме знаеш, това бързане да тръгна отново, да търся по-надалеч онова, което предчувствах и не разбирах, защото аз бях търсач на извори, чиято пръчка потреперва, която той разхожда по света, докато открие съкровището.

Ала кажи ми какво търся аз и защо изправен до моя прозорец, прислонен в града на моите приятели, на моите желания и на моите спомени – защо съм безнадежден? Защо за пръв път не откривам извор и се чувствам толкова далеч от съкровището? Какво е това неясно обещание, което ми дадоха и което един загадъчен бог не удържа?

Намерих извора. Спомняш ли си? Това е Женевиев...

Четейки тия думи на Бернис, Женевиев, аз затворих очи и ви видях отново като девойче. Петнадесетгодишна, когато ние бяхме на тринадесет. Как бихте

могли вие да остарее в нашите спомени. Вие бяхте останали онова крехко дете и когато чувахме да се говори за вас – учудени, ние си представяхме, че именно това дете върви в живота.

Докато други водеха пред олтара една вече оформена жена, Бернис и аз вдън Африка годяхме едно девойче. Вие, дете на петнадесет години, бяхте най-младата майка. На възраст, когато човек дере голите си нозе по клонищата, вие искахте царска играчка – една истинска люлка. И докато за вашите близки, които не долавяха чудото, вие правехте в живота скромни жестове на жена, за нас вие оживяхте една вълшебна приказка и влизахте в света през омагьосаната врата – както на костюмиран бал, детски бал – в премяна на съпруга, на майка, на вълшебница.

Защото вие бяхте вълшебница. Спомням си. Вие живеехте зад дебелите зидове в една стара къща. Виждам ви отново облакътена на прозореца, пробит като бойница, дебнейки луната. Луната се издигаше. И равнината почваше да шуми и размърдаваше по крилете на щурците техните малки кречетала, по корема на жабите техните звънчета и по шиите на воловете, които се прибират, техните хлопатари. Луната се издигаше. Понякога от селото се чуваше погребален звън, който съобщаваше на къщните, щурчета и на полските, и на житата необяснимата смърт. И вие се навеждахте напред, разтревожена само за годениците, защото нищо не е тъй заплашено, колкото надеждата. Но луната се издигаше. И тогава, заглушавайки погребалния звън, кукумявките почваха да се викат една друга за любов. Бездомните кучета седяха в кръг и виеха срещу луната. И всяко дърво, всяка тревичка, всяка тръстика бяха живи. И луната се издигаше. Тогава вие ни хващате за ръце и ни казвахте да слушаме, защото това са шумовете на земята – че те успокояват и че те са добри.

Вие бяхте толкова добре прикътана в тоя дом и около него в тая жива одежда на земята. Вие бяхте склучили толкова съглашения с липите, с дъбовете, със стадата, че ние ви наричахме тяхна принцеса. Когато вечер подреждаха света за през нощта, вашето лице се успокояваше постепенно. „Чифликчията е прибрал добитъка си.“ Вие виждахте това по далечните светлини на оборите. Някакъв глух шум: „Затварят каналите.“ Всичко бе в ред. Най-сетне бързият влак от седем часа вечерта профучаваше като буря, навлизаше в областта и изчезваше, изчиствайки най-сетне вашия свят от всичко, което е тревожно, подвижно, несигурно, подобно на лице до прозореца на спален вагон. И сега идеше вечерята в една преголяма трапезария, слабо осветена, където ти ставаше царица на нощта, защото ние бдяхме над тебе непрекъснато като шпиони. Ти седяше мълчалива между стари хора, посред ония дървени украси на стените и приведена напред, поднесла, на златистия кръг на абажура единствено косата си, увенчана със светлина – ти ца-

руваше. Ти ни изглеждаше вечна, защото беше тъй хубаво свързана с нещата, толкова уверена в нещата, в мислите си, в бъдещето си. Ти царуваше...

Но ние искахме да знаем дали бе възможно да те накараме да страдаш, да те стиснем в прегръдки до задушаване, защото чувствахме в тебе една личност, която искахме да извадим наяве. Искрахме да предизвикаме нежност или мъка. И Бернис те вземаше в прегръдката си и ти се изчервяваше. И Бернис те притискаше по-силно, и очите ти ставаха блестящи от сълзи, но без да погрознее устните ти – както на старите жени, когато плачат. И Бернис ми казваше, че тия сълзи идат от едно внезапно препълнено сърце, че са по-скъпоценни от диаманти и че оня, който би ги изпил, ще стане безсмъртен. Той ми казваше също, че ти обитаваш тялото си, както вълшебницата – водата, и че той знаел хиляди магии, с които може да те измъкне на повърхността, най-сигурната от които била да те разплаче. Така ние крадахме от тебе любов. Но когато те оставяхме, ти се смееше и тоя смях ни изпълаваше със смущение. Така отлита птиче, което не е държано здраво.

– Женевиер, чети ни стихове.

Ти четеше малко и ние мислехме, че ти вече знаеш всичко. Ние никога не те бяхме видели учудена.

– Чети ни стихове...

Ти четеше и по тоя начин ние се учехме за света, за живота и това ни идеше не от поета, от твоята мъдрост. И отчаянието на влюбените, и плачът на цариците ставаха велики спокойни неща. В твоя глас те умираха от любов с толкова спокойствие...

– Женевиер, вярно ли е, че се умира от любов?

Ти прекъсваше стиховете и се замисляше сериозно. Несъмнено търсеше отговора в папратите, в шурчетата, в пчелите и отговаряше „да“, защото пчелите умират от любов. Това бе необходимо и спокойно, кротко.

– Женевиер, какво е това любовник?

Ние искахме да се изчервиш. Ти не се изчервяваше. Само малко по-замислена, ти гледаше направо езерцето, трепетно от луната. Ние мислехме, че за тебе любовник беше тая светлина.

– Женевиер, имаш ли си любовник?

Този път ще се изчервиш! Но не! Ти се усмихваше без стеснение. Клатеше глава. В твоето царство един сезон носи цветя, есента – плодовете, друг сезон носи любовта: животът е прост.

– Женевиер, знаеш ли какво ще направим по-късно? Ние искахме да те смаем и те наричахме слаба жена.

– Слаба жено, ние ще бъдем завоеватели.

Ние ти обяснявахме живота. За завоевателите, които се връщат обременени от слава и вземат за своя любовница оная, която са обичали.

– Тогава ние ще бъдем твои любовници. Робиньо, чети ни стихове...

Но ти вече не четеше. Ти остави книгата. Изведнъж почувства живота си толкова сигурен, както едно дръвче би усещало, че расте и че е излязло на свят от семето. Съществуваше само необходимото. Ние бяхме баснословни завоеватели, но ти се осланияше на твоите папрати, на твоите пчели, на твоите кози, на твоите звезди, ти слушаше гласа на твоите жаби, ти черпеше твоето доверие от целия този живот, който възлизаше и наоколо ти в нощния покой, и в самата тебе – от глезените ти към твоя тил, – възлизаше за тая неизразима и все пак несъмнена участ.

И тъй като луната бе високо и беше време за сън, ти затваряше прозореца и луната блестеше зад стъклото. А ние ти казвахме, че си затворила небето като витрина и че луната бе пленена там, както и шепа звезди, защото ние се опитвахме чрез всички символи, чрез всички примки да те завлечем под външния облик, в дъното на моретата, където ни зовеше нашата тревога.

... Аз пак намерих извора. Тя именно ми трябваше, за да си почина от пътуването. Тя е действителност. Другите... Има жени, за които казваме, че след любовта биват отхвърлени чак до звездите, че са само сътворени от нашето сърце. Женевиев... Ти си спомняш, нали, ние казвахме, че в нея живеят и други съществувания. Аз отново я намерих, тъй както отново се намира смисълът на нещата, и вървя до нея в един свят, на който откривам най-сетне същината...

Тя идеше при него като изпратена от нещата. Тя служеше като посредница – след хиляда разлъки, за хиляда свързвания. Тя му възвръщаше тия кестенови дървета, тоя булевард, тоя фонтан. Всяко нещо отново донасяше тайната в оня център, който е неговата душа. Оня парк не беше вече кастрен, подстригван и оголен като за някой американец, но тъкмо в него човек намираше онова безредие в алеите, ония мъртви листа, оная загубена кърпичка, където личат стъпките на влюбени. И тоя парк ставаше примка.

II

Тя никога не бе говорила на Бернис за Ерлен, мъжа си, но тая вечер му каза:

– Една досадна вечеря, Жак, цял куп хора. Елате да вечеряте с нас, за да бъда по-малко самотна!

Ерлен жестикулира. Прекалено. Отде тая самоувереност, от която тутакси ще се отърси, щом останат сами? Тя го гледа с безпокойство. Тоя човек показва пред другите лице, което сам си е съчинил – не поради суетност, а за да вярва в себе си.

– Много е правилна, драги, забележката ви.

Отвратена, Женевиер извърща глава: тоя широк жест, тоя тон, тая привидна увереност!

– Келнер! Пури.

Тя никога не бе го виждала толкова деен, опиянен – би казал човек – от властта си. В един ресторант, от естрада, можеш да командваш света. Една дума досяга някоя идея и я преобръща. Една дума досяга келнера и метр д'отела и ги раздвижва.

Женевиер се усмихва наполовина: защо е тая политическа вечеря? Защо е от шест месеца вече това увлечение в политиката? За да мисли, че е силен. За Ерлен е достатъчно да почувства, че през него минават силни идеи, за да почувства, че в него се ражда държане на силен човек. Тогава, прехласнат, той се поотдръпва от статуята си и се съзерцава.

Тя ги оставя да се забавляват с играта си и се обръща към Бернис:

– Блудни сине, разправете ми за пустинята... кога ще се върнете при нас завинаги? Бернис я гледа.

Бернис отгатва в непознатата жена петнайсетгодишното девойче, което му се усмихва, както във вълшебните приказки. Едно девойче, което се крие, но се издава с тоя жест: Женевиер, аз си спомням за магията. Ще трябва да ви прегърнат и стиснат до болка и тогава девойчето, извадено наяве, ще заплаче...

Сега мъжете привеждат към Женевиер своите бели нагръдници и изпъняват занаята си на съблазнители, като че жената може да се спечели с идеи, с образи, като че жената е наградата на подобно състезание. Мъжът ѝ също се старее да бъде пленителен и довечера ще я пожелае. Той я открива, когато другите са я пожелали. Когато в своята вечерна рокля, в своето велелепие, в своето желание да се хареса в жената блясва нещо от куртизанката. Тя мисли: той обича онова, което е посредствено. Защо никога не я обичат изцяло? Обичат част от нея и оставят другата част в сянка. Обичат я, както се обича музиката и разкошът. Тя е духовита или сантиментална – и я пожелават. Но онова, което вярва, което чувства, което носи в себе си... за това не щат и да знаят. Нейната обич към детето ѝ, най-сериозните ѝ грижи, цялата част, която е в сянка – нея я пренебрегват.

Пред нея всеки мъж става мекушав. Той се оскърбява заедно с нея, трогва се с нея и сякаш казва, за да ѝ се хареса: аз ще бъда такъв, какъвто вие поискате. И това е вярно. Това няма никакво значение за него. Онова, което би имало значение, е да спи с нея.

Тя не мисли винаги за любов: тя няма време!

Спомня си първите дни на годеничеството си. Усмивва се: Ерлен внезапно открива, че е влюбен. (Навярно го е забравил?) Той иска да ѝ приказва, да я опитоми, да я превземе: „Ех! Нямам време...“ Тя вървеше пред него по пътечката и в ритъма на някаква песен косеше нервно с една пръчица младите клонки. Мократа земя миришеше хубаво. Прекършените клонки падаха като дъжд върху лицето ѝ. Тя си повтаряше: „Нямам време... нямам време!“ Трябваше най-напред да изтича до стъкления цветарник, за да наглежда цветята си.

– Женевиев, вие сте жестоко дете!

– Да. Разбира се. Погледнете моите рози, те са толкова тежки! Цвете, което много тежи, е чудесно.

– Женевиев, дайте да ви целуна...

– Разбира се. Защо не? Обичате ли моите рози?

Мъжете винаги обичат нейните рози.

– Не, не, миличък Жак, аз не съм тъжна. – Тя се полунавеждаше към Бернис: – Спомням си... аз бях странно девойче. Бях си измислила един бог по моя представа. Ако ме връхлетеше някое детинско отчаяние, плачех по цял ден за неправимото. Но нощем, щом угасявах лампата, тръгвах да намеря моя приятел. Казвах му в молитвата си: ето какво ми се случи и аз съм премного слаба, за да мога да поправя моя похабен живот. Но аз ти давам всичко: ти си по-силен от мене. Оправяй се ти. И заспивах.

И после между не много сигурните неща има толкова покорни. Тя царуваше над книгите, над цветята, над приятелите. С тях тя поддържаше договори. Тя знаеше знака, който предизвиква усмивка, думичката, която свързва хората, само това: „А, вие ли сте, мой драги звездоброецо...“, или когато влизаше Бернис: „Седнете, блудни сине...“ Всеки бе свързан с нея чрез някаква тайна, чрез оная сладост, че са те открили, че вече си се изложил. Най-чистото приятелство ставаше богато като някое престъпление.

– Женевиев – казваше Бернис, – вие винаги царувате над нещата.

Тя раздвижваше мъничко мебелите в гостната, приближаваше някое кресло и приятелят, изненадан, намираше най-сетне истинското си място в света. След живота през един цял ден каква мълчалива бъркотия от покъсана музика, от похабени цветя: всичко, което приятелството опустошава на земята. Женевиев без шум създаваше покой в своето царство. И Бернис чувстваше в нея много далечно, много добре защитено плененото девойче, което го бе обичало.

Но един ден нещата се разбунтуваха.

III

– Остави ме да спя...

– Това е неразбираемо! Стани. Детето се задушавя.

Изтръгната от съня, тя притича до леглото. Детето спеше. Пламнало от треската, дишаше бързо, но спокойно. В полусъня си Женевиев си представяше бързото пълтене на влекачите. „Какво усилие!“ И това продължаваше от три дни! Неспособна да мисли за нищо, тя остана приведена над болното.

– Защо ми каза, че се задушавя? Защо ме уплаши?...

Сърцето ѝ все още тупаше от това стряскане. Ерлен отговори:

– Така ми се стори.

Тя знаеше, че той лъже. Когато е обзет от някаква тревога, неспособен да страда сам, той караше другите да споделят тая тревога. Когато той страдеше, спокойствието на света му ставаше непоносимо. А все пак след три ноци на бдение тя имаше нужда от един час почивка. Не знаеше вече колко може да издържи.

Тя прощаваше тия хиляди шантажи, защото думите... какво значение имаха? Смешно е това счетоводство на съня!

– Ти не си разумен – каза само тя и за да го смекчи, добави: – Ти си дете...

И веднага попита болногледачката колко е часът.

– Два и двадесет.

– А, толкова ли?

Женевиев повтаряше: „Два и двадесет.“ Като че ли нещо неотложно трябваше да стане. Но не. Трябва само да се чака, както при пътуване. Тя оправи леглото, нареди шишенцата, пипна прозореца. Създаваше един невидим и потаен ред.

– Вие би трябвало да поспите малко – рече болногледачката.

После мълчание. После отново гнетящото чувство на пътуване, когато невидимият пейзаж препуска.

– Това дете, което гледахме, че живее, което ни беше тъй скъпо... – декламираше Ерлен. Той искаше Женевиев да го съжалява. Ролята на нещастен баща...

– Занимавай се, драги, върши нещо! – съветваше го нежно Женевиев. – Имаш делова среща, върви!

Тя го буташе по раменете, но той подхранваше болката си:

– Как може! В подобен момент...

„В подобен момент“ – каза си Женевиев, но... но повече от всякога! Тя усещаше странна потребност от ред. Оная преместена ваза, горната дреха на Ерлен, която висеше на някакъв стол, прахът на масичката до стената – всичко това бе... това бяха спечелени от неприятеля крачки. Указания за смътен разгром. Тя се бореше срещу тоя разгром. Златото по украшенията, наредените мебели са ясни,

видими реалности. Всичко здраво, чисто и лъскаво се струваше на Женевиев, че закриля от смъртта, която е тъмна.

Лекарят казваше:

– Всичко ще се оправи: детето е яко.

Разбира се. Когато спеше, то се вкопчваше за живота с двете си стиснати юмручета. Това бе толкова хубаво. Толкова солидно.

– Госпожо, трябва да излезете да се поразходите малко – каза болногледачката, – след това ще изляза аз. Иначе не ще издържим.

Странно бе да се гледа как това дете изтощаваше две жени. Което със затворени очи, с бързо дишане ги влечеше към края на света.

И Женевиев излизаше, за да не остава с Ерлен. Той ѝ държеше речи: „Моят най-елементарен дълг... Твоята гордост...“ Тя не проумяваше нищо от всички тия фрази, защото ѝ се спеше, но някои думи, мимоходом, я учудваха. „Гордост?“ Защо гордост? Каква работа има тук гордостта?

Лекарят се учудваше на тая млада жена, която не плачеше, не промълвяваше ни една излишна дума и му прислужваше като отлична болногледачка. Той се възхищаваше от тая малка прислужничка на живота. А за Женевиев неговите посещения бяха най-хубавите минути през деня. Не че той я утешаваше: той не казваше нищо. Но защото той знаеше точно всичко, което ставаше в това детско телце. Защото всичко, което е важно, неясно, нездраво, можеше да се види. Каква закриля е това в борбата срещу мрака! И дори операцията два дни по-рано... Ерлен хленчеше в гостната. Тя бе останала. Хирургът в бяла престилка влизаше в стаята като спокойна сила на деня. Асистентът и той започваха бърза битка. Сухи думи, заповеди: „Хлороформ!“ Сетне: „Стиснете!“ Сетне: „Йод!“, промълвени ниско и покъсани от възненение. И изведнъж, както на Бернис в самолета, ѝ се откри някаква много силна стратегия: щяха да победят.

– Как можеш да гледаш това – каза Ерлен, – ти си, значи, майка без сърце?

Една вечер пред лекаря тя полекичка се свлече и падна в безсъзнание в креслото. Когато се опомни, лекарят не ѝ говори нито за смелост, нито за надежда, нито прояви някакво състрадание. Погледна я сериозно и каза:

– Преуморявате се. Това не е разумно. Заповядвам ви да излезете днес следобед. Недейте отива на театър – хората са много ограничени и не ще разберат това, но сторете нещо подобно.

И си помисли:

„Ето най-истинското нещо, което съм видял в света.“

Свежестта на булеварда я изненада. Тя вървеше и усещаше как хубаво си почива, спомняйки си детинството. Дървета, поля. Прости неща. Много по-късно един ден и дойде това дете и то беше нещо неразбираемо и в същото време, още

по-просто. Една очевидност, по-силна от другите. Тя бе помогнала на това дете да излезе на повърхността на нещата и между другите живи неща. И не съществуваха думи, за да се опише онова, което тукатси бе изпитала. Тя се бе почувствала... е, да, тъкмо така – умна. И уверена в себе си, и свързана с всичко, и част от едно велико съзвучие. Вечерта накара да я занесат до нейния прозорец. Дървесата живееха, издигаха се, измъкнаха от почвата пролетта: тя беше равна на тях. А до нея детето ѝ дишаше слабо и това бе моторът на света, и неговото слабо дишане оживяваше света.

Но какво безредие от три дни. Най-малкият жест – да отвори прозореца, да го затвори – натежняваше от последици. Човек не знаеше вече какво движение да направи. Пипаше шишенцата, покривките, детето, без да знае какво може да донесе тоя жест в един тъмен свят.

Тя минаваше край един антиквар. Женевиер мислеше за дребните украшения в своята гостна стая като за примки, в които се хваща слънцето. Всичко, което задържа светлината, ѝ харесваше, всичко, което изплува добре осветено на повърхността. Тя не спря, за да се наслади от една мълчалива усмивка в изложения кристал: усмивката, която блести в хубавите стари вина. В своето умерено съзнание тя смесваше светлина, здраве, увереност за живот и пожела да вземе за тая мимолетна детска стая това отражение, сложено там като златен гвоздей.

IV

Ерлен почваше отново.

– И ти имам сърце да се забавляваш, да скиташ из антикварите! Никога няма да ти простя това! То е... – той търсеше думи – то е чудовищно, немислимо, недостойно за една майка!

Той машинално бе извадил цигара и клатеше в ръката си червена табакера. Женевиер чу още:

– Уважение към себе си!

А мислеше: „Няма ли да запали цигарата си?“

– Да... – изрече бавно Ерлен; той бе оставил тоя ефект за завършек: – Да... И през времето, когато майката се забавлява, детето повръща кръв!